

Naar Sicilië

Coöperatieve vakanties eind jaren 1970

Uit het archief van Febecoop

Speuren in nauwelijks of niet ontsloten archieven heeft altijd wat weg van een schattenjacht. Vaak overvalt me een gevoel van euforie als ik onverwachte vondsten doe, in wat op het eerste gezicht een saai archief lijkt. Collega-archivarissen zullen dit ongetwijfeld herkennen. Zo trof ik tijdens de verwerking van het archief van de Federatie der Belgische Coöperaties (Febecoop), de ietwat onbekende en stiefmoederlijk behandelde koepel van socialistische coöperaties, enkele dossiers aan over een Italiaans vakantieoord.

Coöperaties werden decennialang als oubollig beschouwd. Ze golden als symptomen van de ‘verfoeide’ verzui-ling die ons maatschappelijk leven lang kenmerkte. Sinds enkele jaren is de coöperatie – in een nieuw jasje – aan een revival begonnen. Het is dan ook geen verrassing dat er steeds meer wordt geïnvesteerd in historisch onderzoek naar de coöperatieve beweging in al haar aspecten.

Coöperatieve reizen

We focussen in deze bijdrage op het archief van de vzw Culture Loisirs Cooperatifs.¹ Het Agence Ouvrière Tourisme (ATO) was binnen de socialistische coöperatieve beweging niet de enige organisatie die reizen aanbood. Culture Loisirs Cooperatifs (Coop Loisirs/ Coop Vrije Tijd) vzw deed dat ook. Deze vereniging maakte deel uit van de brede structuur van organisaties onder de vleugels van Febecoop. Coop Loisirs of Coop Vrije Tijd bood in de jaren 1970 voornamelijk taal- en studiereizen aan, onder meer naar Tunesië, waar een ‘taalbad’ Arabisch aan het Institut Bourguiba des Langues Vivantes kon worden gevolgd. Coopairclub richtte dan weer reizen in met de klemtoon op pure ontspanning: voornamelijk klassieke zon- en zeevakanties.² Eind jaren 1960 verkocht de club al groepsreizen naar tal van vakantiebestemmingen rond het Middellandse Zeegebied. Daarvoor maakte ze gebruik van diverse aanbieders. In 1979 verkocht Coopairclub ATO-reizen naar Sicilië, Battipaglia (in de provincie Salerno) en Milano Maritima in Italië, naar het Tunesische Sidi Bou Saïd en het Bulgaarse Slanchev Briag, naar het Kroatische Trogir in het toenmalige Joegoslavië, naar de Algarve in Portugal en naar het Franse Cahors (paardrijvakantie). Daarnaast bood de organisatie reizen van WorldTours aan naar Roemenië (met bijhorende reumakuur), Bulgarije, Zuid-Spanje en de Oostenrijkse Alpen en toureizen van het Nederlandse Interland naar de Verenigde Staten en Canada.

Topbestemming Città del Mare

Het *ristorno* of de winst van de ‘coop’ werd echter alleen uitgereikt voor verblijven in Città del Mare op Sicilië. Dit vakantieoord lag even ten zuiden van het tussen de internationale luchthaven van Palermo, de zee en de bergen ingeknelde Terrasini aan de Golf van Castellamare, en gold als de parel van het toeristische

Hotel Poker in Battipaglia was een van de Italiaanse bestemmingen voor Coopairclub-leden.

aanbod van Coopairclub. Dit vakantieverblijf was in feite een verzameling hotels, horecazaken en sportfaciliteiten en was in de jaren 1970 slechts bereikbaar via één lange, slingerende weg. Het werd in de zeldzame reclamebrochures omschreven als 'de grootste, groenste en meest geanimeerde club van Europa, midden in de mediterrannee' met ruime kamers met privéterrassen, vier restaurants, drie bars, twee kapsalons, winkels, een bank- en postkantoor, een 'infirmierie' en sportterreinen met onder meer een olympisch zwembad. Kortom, een plaats 'om rustig [te] logeren, lekker [te] eten en goed [te] drinken ...' een 'all-inclusive resort' avant la lettre.

Positieve en negatieve getuigenissen

Voor een veertiendaagse reis naar Città del Mare met vol pension werd in 1979 – op basis van een verblijf in een tweepersoonskamer –

16.000 frank gevraagd, zowat 400 euro. De toeslag voor een eenpersoonskamer was ongeveer 2000 frank. Dit lijkt niet veel, maar de prijzen uit die periode moeten minstens met factor vijf worden vermenigvuldigd. Reizen naar het buitenland was een luxe en de verwachtingen waren hoog. Het is dan ook niet verwonderlijk dat er tal van klachten waren van ontgoochelde reizigers. Vaak ging het over het warme weer of over de 'kleine' Italiaanse maaltijden. De gasten snakten naar 'een stuk vlees en een beetje groenten'. Zo vroeg het gezin Laeremans in juli 1978 (tevergeefs) om een week vroeger huiswaarts te kunnen keren 'omdat het te warm en te druk' was. Anderen klaagden over het 'luidruchtig orkest' op de *pista da ballo*, de dansvloer. Dergelijke zaken zijn natuurlijk eigen aan een verblijf op Sicilië, maar veel Vlaamse toeristen hadden het er toch erg lastig mee. Gelukkig was er de zusterorganisatie Prévoyance Sociale (PS) voor

coopairclub

WIJ MAKEN JE . . . J O N G E R

D A N
J E
D E N K T . . . !

Coopairclub en ikzelf willen de Socialistische Gepensioneerden van Lokeren graag uitnodigen voor de vakantie van hun leven ...

Voor ... een sonnekuur,
... een lachkuur,
... een amusementskuur,
... een rustkuur,
... een echte verjongingskuur !

Alleen voor ... een vernageringskuur moet je thuis blijven.

Anders ...

Anders ga je mee naar

C I T T A
D E L
M A R E

het grootste, mooiste, beste, gezelligste vakantiedorp !

Met zijn allen samen kunnen we er een onvergetelijke reis van maken in SICILIE, per vliegtuig, voor 3 of 2 weken.

Kijk eens aan : - voor 3 weken (aan te raden),
van zondag 28 mei tot 13 juni 1978,

of
voor 2 weken (te kort, dus duurder),
van zondag 4 tot 18 juni 1978;

- volpension met wijn naar hartelust;
- alles inbegrepen;

★ ★ ★ ★ ★
★ ★ ★ ★ ★
★
VOOR : 3 weken, in 2-persoonskamer : 18.000 F per persoon,
in 3-persoonskamer : 16.750 F per persoon,
2 weken, in 2-persoonskamer : 16.500 F per persoon,
in 3-persoonskamer : 15.250 F per persoon.

Als er voor één periode minstens 20 deelnemers inschrijven, zorgen we voor gratis vervoer van Lokeren naar Zaventem en terug !

G a j e o o k m e e ?

Zeg het me dan vlug !

P r e t t i g e r e i s !

Publiciteit van Coopairclub
voor Città del Mare.
(Amsab-ISG, Gent)

het uitkeren van een onkostenverzekering. Daarnaast lieten de naïeve Vlaamse reizigers zich weleens oplichten of bestellen door de geïmporteerde Sicilianen, zelfs in hun eigen kamers. En de hostessen Monique Sonck en Julia Hellemans hadden hun handen vol met schadegevallen door verloren bagage of dokterskosten. In het ergste geval moest een deelnemer zijn of haar reis afbreken en werd aangedrongen op een

terugbetaling van de betaalde som.³

Tegenover de klachten stonden de positieve getuigenissen. Zo ontving Cesar Bracke, de secretaris van Coopairclub, in maart 1979 een brief van Mechelaar Jozef Claes, met een uitnodiging voor een diavoorstelling over zijn reis naar Città del Mare. De man stipte daarbij duidelijk aan dat het de bedoeling was om het vakantieoord aan te prijzen en onderlijnde

dat hij niet vergeten was wat 'Coopairclub en u bijzonder voor ons hebt gedaan'.

Coopairclub deed trouwens erg haar best om de vakantiegangers tevreden te stellen. Zo werden er bloemen geplaatst in de kamers van pasgetrouwde stellen. En de directie van het vakantieoord werd overgehaald om de maaltijden uit te breiden en de hongerige Vlamingen een tweede maal op te scheppen. Voor trouwe klanten werd Vacaclub 3 opgericht, een driejarig lidmaatschap dat 'bijzondere kortingen' opleverde. En personeelsleden van de coöperaties konden rekenen op een korting van 5 procent.

De reizen waren zelfs zo populair dat Bracke in augustus 1978 aan zijn secretaresse Nora Harnisfeger liet weten dat 'Città del Mare bombomvol [zit], maar dat mag je alvast tegen niemand vertellen'. In zijn briefwisseling vermeldde hij maar liefst veertig overboekte kamers ... Daarom wilde hij de vakantiegangers van het resort weglukken en hen verleiden met een 'uitzonderlijke' vijfdaagse rondreis door Sicilië tegen dezelfde kostprijs, exclusief een toeslag voor het beklimmen van de Etna.

De organisatie van de boekingen

De samenwerking met ATO was geen onverdeelde succes. In december 1978 klaagde Cesar Bracke, de secretaris van Coopairclub, over het bescheiden ristorno van 2,20 procent dat door de reisorganisatie werd uitgekeerd voor de vakanties in Battipaglia, terwijl 8 à 10 procent was beloofd. Ongetwijfeld had het lage aantal deelnemers dat door Coopairclub werd aangeleverd (6 procent) daar iets mee te maken. In september 1978 reisde een delegatie van Febecoop en zusterorganisatie Société Générale Coopérative (SGC), samengesteld uit Roger Ramaekers, Raymond Lemaire, Marcel Boussy en Edouard Daenen, af naar Terrasini om met de lokale verantwoordelijken Fulgenzi⁴ en Zambelli te overleggen over de organisatie van de vakanties. In 1979 nam ATO ook de boeking van de chartervluchten over, waardoor

Coopairclub eigenlijk alleen nog instond voor de verkoop van de reizen.

In 1978 werden tussen 23 april en 3 september 17 vluchten ingelegd – 4 Italiaanse en 13 charters – voor in totaal 600 passagiers. Aanvankelijk waren er zelfs 983 reizigers voorzien. De boekingen gebeurden vaak in overleg met Ultra Montes, de reisorganisatie van de christelijke coöperatieve beweging. Er was regelmatig contact met Karel van Bauwel, financieel directeur van Ultra Montes, in verband met de verdeling van een jaarlijkse subsidie van ongeveer een half miljoen frank. Die subsidie werd toegekend door Assessorata, het Italiaanse bureau voor toerisme, onder meer voor het inleggen van chartervluchten naar Italië. Daarnaast voorzag Coopairclub plaatsen voor Ultra Montes op hun eigen contingenten (contingenten zijn pakketten van kamers of stoelen die vooraf met een contract en (meestal) met een vaste termijn door een hotelier, een luchtvaartmaatschappij of andere aan een reisorganisatie worden aangeboden). Hoewel de reizen (en vluchten) in feite gereserveerd waren voor leden van de eigen organisaties, werden in februari 1978 ook plaatsen doorverkocht aan de commerciële speler In-sentours. De zomer van 1978 was een topjaar voor de reisorganisaties, onder meer als gevolg van het bijzonder slechte weer in België, met temperaturen van 10 graden Celsius en zelfs smeltende sneeuw eind juni.

Financiële besognes

Organisaties of personen binnen het socialistische speelveld vroegen Coopairclub meermaals om reizen te schenken voor hun tombola's. Zoals de afdeling van de Belgische Socialistische Partij (BSP) van de Gentse Muide in februari 1978, BSP-volksvertegenwoordiger Aimé Van Lent voor zijn bal in april 1978, de lokale afdeling van de Federatie van Socialistische Mutualiteiten van Brabant in Elsene in september 1978 en de afdeling van de Centrale voor So-

cialistisch Cultuurbeleid (CSC) in Mariakerke in november 1978. Coopairclub antwoordde afwijzend op hun vraag, al deelde ze aan Van Lent mee dat het om een 'uitzonderlijk forfait' ging, wat doet veronderstellen dat Coopairclub voordien wel op dergelijke vragen inging. Reden daarvoor was misschien de precaire financiële situatie. Want ondanks het succes van de reizen bevond Coopairclub zich voortdurend in de rode cijfers. Een van de oorzaken was de aarzeling waarmee het Italiaanse bureau van toerisme de subsidies stortte. Maar ook de uitstaande schuld van de Associazione Lavoratori Italiani (ALI), de vereniging van Italiaanse arbeidsmigranten in België, voor in 1975 en 1976 ingerichte reizen speelde mee. Coopairclub had een samenwerking met de ALI opgezet, waarbij leden van de laatste op contingenten van de reisorganisatie konden meevliegen. Er werden zelfs bijzondere folders in het Italiaans gedrukt, waarbij de klemtoon eerder op de vluchten dan op het verblijf in Terrasini werd gelegd. Uit de deelnemerslijsten blijkt echter dat tot 50 procent van de mensen die zich inschreven, niet met het vliegtuig, maar met de trein of de auto naar Sicilië trokken. De communicatie met de ALI verliep allerminst vlot en vluchtinformatie werd niet of onvolledig aan de reizigers doorgegeven. De samenwerking werd dan ook vrij snel stopgezet. In 1979 was de totale achterstallige som al opgelopen tot bijna 2 miljoen frank. Daarnaast waren er ook problemen met WorldTours over de omvang van de afgesloten contingenten. En ten slotte doken er ook problemen op met de betaling van facturen door 'zusterorganisaties' uit de socialistische beweging. Zo probeerde de Mutualiteit der Jonge Arbeiders (MJA) de verantwoordelijkheid voor het missen van de vlucht naar Palermo in juli 1977 en de bijkomende kost van 30.000 frank voor de vervangende treintickets naar Coopairclub door te schuiven. Er waren ook regelmatig conflicten met de kranten *Vooruit* en *Volksgazet* over aangepaste of ronduit foutieve publiciteit met alle gevol-

gen van dien. Dat leidde in maart 1978 onder meer tot een verhitte briefwisseling met het dagblad *Vooruit*.

Hoewel de organisatie van de reizen onder de vleugels van de nationale organisatie zat, werden de reizen via de lokale coöperaties verkocht. De agenten (coöperaties) die de reizen verkochten, konden een commissie van 5 tot 9 procent opstrijken, afhankelijk van het totale bedrag van de reizen dat ze aan de man (of vrouw) wisten te brengen. De Samenwerkende Maatschappij Vooruit was het er dan ook niet mee eens dat Coopairclub haar niet vermeldde in een aankondiging in het dagblad *Vooruit* en liet de aankondiging aanpassen. Dat leidde tot een gepikeerde reactie van 'Brussel' die de factuur weigerde te betalen.

Het speciale statuut van Coopairclub

In mei 1978 liet Bracke aan de Nationale Raad van de Coöperatie weten dat, naar aanleiding van het recente onderhoud over de Werkgroep Toerisme, enkele onderwerpen om bijzondere aandacht vroegen: een studie over de coördinatie van de bestaande coöperatieve vakantiediensten en de discriminatie bij de verkoop van de reizen – voornamelijk door het systeem van licenties – tussen de sociale organisaties die zich bezighielden met de reizen en de vakantiebureaus of -agentschappen. Coopairclub had immers een speciaal statuut als 'vakantiedienst' waardoor het geen licentie van het commissariaat-generaal voor Toerisme had. Er werd dan ook enkel met 'gesloten groepen' gewerkt, zodat Coopairclub bijvoorbeeld niet kon ingaan op vragen van lokale agentschappen van Ultra Montes om hun klanten-leden mee te nemen. Het bijzondere statuut was tegelijk een zegen en een vloek voor Coopairclub. Een zegen omdat de organisatie goedkoop kon werken, een vloek omdat de vrijheid om reizen te boeken en te organiseren daardoor sterk beperkt was. Toch kon Coopairclub in 1978 contacten leggen met individuele reisagenten om reizen uit haar

is cesar daar aut
ja goeiedag hier is cesar
1/ wat betreft die dag ok
2/ Luister eens hier de nieuwe aanvulling aanvulling van de
rooming list van 27/08 tot 03/09 :

nr 7	sinani/mr + mrs	1 sem/fb	xx	huwelijksreis dus
	bloemen in de kamer			
nr 8	bourgain/mr	id	x	
nr 9	bourgain/mrs +miss id		xx	die twee kamers naast elkaar aut

mrs golenvaux heb ik al doorgegeven
dan wordt die lijst in totaal 13 pax en 9 kamers 5 x en 4xx
daar komt dan nog een supplement bij van level/.mr +mrs
is dat duidelijk ? in elk geval geef ik de vouchers met julia mee

jij nu
level had ik al

ok alles is in orde

mensen die circuit gedaan hebben heel tevreden

nu is het hier terug rustiger

may ok ligy in palinuro

caroline slaapt veel

is braaf zoals de mama

rene is ook braaf

hozzelles ok moet jij nog iets zeggen

t stinkt hier van alle brave .....
de groeten aan uw ventje caroline en may en alle vrienden
ook de nageboorte
en zeg tegen rene dat we de 03/09 voor de beker van belgie
tegen baasroden kampioen van cv moeten spelen
de trainingen schijnen goed te verlopen met jef piron en galleman
is er altijd

ciao
ciao

Fax van een reisorganisator van Coopairclub. (Amsab-ISG, Gent)

pakket aan te bieden. Maar de publiciteit moest 'discreet' zijn. Er mochten bijvoorbeeld geen aankondigingen in tijdschriften geplaatst worden, al bestelde Coopairclub, zoals boven al aangehaald, wel occasioneel reclame in de dagbladen uit de eigen beweging. Daardoor lag de klemtoon op affiches, een betaalbaar aantal brochures en dia- en filmreportages bij de coöperaties en andere organisaties binnen de socialistische beweging.

Het hotel te Terrasini bestaat nog steeds, maar het staat nu bekend als een 'resort'. Het is duidelijk gemoderniseerd en legt shuttlediensten naar de luchthavens van Palermo en Trapani in. (<http://www.cittadelmare.it/it/>).

1 Al het bronnenmateriaal waarop dit artikel is gebaseerd, bevindt zich in Amsab-ISG, Archief Febecoop, 470/02011 en 470/02012.

Het archief van Febecoop werd tussen 1984 en 2000 aan Amsab-ISG overgedragen. Aangezien de organisatie nog steeds actief is, is het vanzelfsprekend onvolledig. Een omvangrijk volume dat in 2000 werd overgedragen is niet in deze plaatsingslijst opgenomen. Dit is meteen ook de belangrijkste motivatie om het eerste deel niet door middel van een inventaris maar met een plaatsingslijst te ontsluiten. Deze telt 2286 nummers, opgeborgen in 272 archiefdozen of 30 strekkende meter. Het archief is te raadplegen mits toestemming van de dienstdoende archivaris.

2 Coopairclub maakte deel uit van de Federatie der Belgische Coöperaties (Febecoop), het 'opperste moreel orgaan' van de socialistische coöperatieve beweging, opgericht in 1970. Het doel van Febecoop werd aanvankelijk vrij vaag verwoord als 'de promotie van het algemeen beleid van de coöperatieve beweging', d.m.v. het bestuderen van de coöperatieve doctrine, externe vertegenwoordiging en het stimuleren van de coöperatieve actie. Maar in de jaren 1990 klonk het moderner als 'lobbying, studies, acties en dienstbetoon'. Terwijl de leden bij de stichting voornamelijk uit klassieke sectoren zoals het verzekeringswezen, de apotheken, de arbeidsgeneeskunde, de banksector, uitgeverijen, het huisvestingswezen en de reissector afkomstig waren, richtte de federatie zich aan het einde van de 20e eeuw op nieuwe sectoren, zoals recyclage, ambachten, kwaliteitslandbouw, re-integratie van kansarme jongeren en het schoonmaken van gemeenschapslokalen. De link met de socialistische zuil werd losgelaten, zodat Febecoop de nodige ademruimte kreeg. Ongetwijfeld heeft de federatie met de toenemende aandacht voor het coöperatieve gedachtegoed nog een bloeiende toekomst, misschien zelfs in de sector van het coöperatieve toerisme ...

3 Gelukkig konden de reizigers een onkostenverzekering afsluiten bij de zusterorganisatie Prévoyance Sociale (PS).

4 Franco Fulgenzi was algemeen directeur van Città del Mare, voorzitter van de coöperatie Tre Golfi en plaatsvervangend directeur-generaal van Italturist, een in 1959 opgerichte reisorganisatie, gespecialiseerd in reizen naar Cuba, Dominicaanse Republiek, Spanje en Rusland.